

Luj XIV. i dvorac Versailles kao simbol dvorskog apsolutizma

Posavec, Leona

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:468757>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Odsjek za povijest

ZAVRŠNI RAD

Leona Posavec

**Luj XIV. i dvorac Versailles kao simbol dvorskog
apsolutizma**

Rijeka,
lipanj 2016.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Odsjek za povijest

ZAVRŠNI RAD

**Luj XIV. i dvorac Versailles kao simbol dvorskog
apsolutizma**

Mentorica: Dr. sc. Maja Ćutić Gorup

Studentica: Leona Posavec

Naziv i vrsta studija: Sveučilišni preddiplomski studij povijesti i pedagogije

Matični broj: 0009068743

Rijeka,
lipanj 2016.

SADRŽAJ

UVOD	4
1. Luj XIV.	5
1.1. Počeci vladavine – ministar Mazarin i ustanci Fronde	5
1.2. Osobna vladavina Luja XIV.	8
1.2.1. Kralj, njegovi suradnici, jačanje monarhije i ekonomska stvarnost	8
1.2.2. Instrumenti političke vlasti	10
1.2.3. Colbert, financije, i ekonomija.....	10
1.3. Vjerski sukobi.....	11
1.3.1 Galikanizam i jansenizam	12
1.3.2. Izgon hugenota.....	13
1.4. Ratovi Luja XIV.	13
1.4.1. Ciljevi i sredstva politike Luja XIV.....	13
1.4.2. Nizozemski rat i Augsburška liga	14
1.4.3. Rat za španjolsko nasljeđe	15
1.5. Stoljeće Luja XIV.	16
1.5.1. Kralj i klasicistički ideal	16
1.5.2. Veliki graditeljski plan.....	17
1.5.3. Dvorac Versailles.....	17
1.6. Kraj vladavine Kralja Sunca.....	21
ZAKLJUČAK	23
LITERATURA:.....	24

UVOD

Razdoblje vladavine Luja XIV. slovi jednim od uspješnijih i posebnijih perioda Francuske u kojem je ista predstavljala najdominantniju silu u Europi zahvaljujući političkoj i vojnoj moći. Lik i djelo Luja XIV. potrebno je poznavati prvenstveno zbog činjenice jer je bio najmoćniji vladar Europe u 17. stoljeću. Osim što je predstavljao jednog od najznačajnijih vladara u povijesti, Luj XIV. bio je i vrlo zanimljiva i osebujna ličnost. Punim imenom Louis Dieudonné, francuski je kralj iz dinastije Bourbonaca, poznat i kao Kralj Sunce. Vrijeme njegove vladavine smatra se stoljećem Francuske jer je Francuska tada bila najmoćnija država u Europi. To je ujedno bilo i razdoblje znanosti i umjetnosti koje su se razvijale unatoč nemirnom periodu.¹ Luj XIV. vladao je 72 godine, od 1643. do 1715. godine, od čega je čak 54 godine osobno kontrolirao francuski parlament vladajući apsolutistički i smatrajući sebe Božjim namjesnikom na zemlji. Kao jedan od simbola njegove vladavine ostala je rečenica „L'état c'est moi! (Država, to sam ja!).“ Apsolutna monarhija bila je u vrhuncu svoje realizacije za vrijeme Lujeve vladavine.² Njegova želja za dominacijom u Europi uvlači ga od 1672. godine u skoro neprekidne ratove koji ugrožavaju financijski i ekonomski oporavak zemlje na kojemu radi Colbert.³ Godine 1682. Kralj Sunce premjestio je svoju rezidenciju u Versailles, dvorac Luja XIII., koji je služio za prebivalište tijekom sezone lova. Luj XIV. znatno ga je proširio i nakon 30-godišnjih radova pretvorio u pravi simbol apsolutne monarhije i svoje vlasti, ali i u središte kulturnog i intelektualnog života Francuske.⁴

U daljnjem tekstu najprije će biti govora o Lujevima ranim godinama vladavine koje su obilježili ustanci Fronde i Mazarinovo regenstvo, a potom o njegovoj osobnoj vladavini, koja označava jačanje kraljevske vlasti, financijsku i gospodarsku situaciju u državi, ali i sukobe koje je Luj vodio tijekom svoje vladavine. Sukobe možemo podijeliti na unutarnje sukobe koji su se vodili u Francuskoj prvenstveno zbog vjerskih pitanja, te na vanjske sukobe, odnosno ratove koji su se vodili s europskim državama kako bi Francuska uspostavila hegemoniju u Europi. Na samom kraju bit će prikazana obilježja kulture i umjetnosti toga doba, a posebno opis veličanstvenog dvorca Versaillesa i najznačajnijih ljudi koji su doprinijeli izgradnji i razvoju Versaillesa.

¹ Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (I.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujxiv-1/> > (pregledano: 11.3.2016.)

² Isto.

³ Carpentier, Jean. *Povijest Francuske*. Barbat, Zagreb, 2001., str. 154.

⁴ Bertoša, Slaven. *Svjetska povijest modernog doba (XVI.-XIX. stoljeće)*. Profil International, Zagreb, 2004., str. 103.

1. Luj XIV.

1.1. Počeci vladavine – ministar Mazarin i ustanci Fronde

Luj XIV. rodio se 5. rujna 1638. godine: „Kad je njegova majka dobila to prvorođenče, nakon dvadeset dvije godine braka i neplodnosti, narod je klicao: „Dogodilo se čudo!“ Bio je dijete čuda, pravi dar božji Francuzkoj kraljevskoj kući. Zbog toga je nazvan Luj Dieudonne – Bogom dan.“⁵ Luj postaje kraljem u svojoj petoj godini života, zbog rane smrti njegova oca.⁶ Pisac Bertrand opisuje ga kao: „Pojavljuje se najprije pod crtama debeljuškastog, bucmastog dječaćića pomalo pospanog izgleda; plavokos gotovo kestenjaste boje, sivkasto ridih očiju i stegnutih očnih kapaka, malog nosa, stisnuta među debele obraze, te čudno da je mogao onoliko narasti, izbočenih jabučica, mesnatih usana, donje lagano izpupčene. Gotovo bismo odmah kazali, da naliči na svu djecu na svijetu, kad ne bismo zapažali u tom malom licu znakove očitog nasljeđa: svim svojim izgledom podsjeća na svog otca u istoj dobi.“⁷

Vladavinu Luja XIV. možemo raščlaniti u tri perioda. U prvom periodu do 1661. godine državom je upravljao Talijan Giulio Raimondo Mazarino (1602.-1661.), u Francuskoj poznat kao Jules Mazarin, dok je Ana Austrijska bila regentica.⁸ Bertrand ističe da: „Uistinu je van svake sumnje, da je strastveno ljubila Mazarina, liepog Talijana, (...), kojega joj je sam njen muž oporučno dao za prvog ministra. To je bila divlja ljubav četrdesetgodišnje žene, to žešća, što se duže skrivala.“⁹ Ona je bila bez političkog iskustva, te se predaje u ruke Mazarina, kardinala koji nikada nije bio svećenik, ali je na nju vršio golem utjecaj.¹⁰ Mladi Luj XIV. živio je sa svojim ministrom u tijesnoj vezi: „Lako je zamisliti zapanjenost i divljenje toga pomalo nadutog dječaka, kad je upadao u radnu sobu svoga liepog kuma i kad ga je nalazio zavaljena u naslonjaču s dva majmuna na koljenima. Sam kardinal škropio se parfemima, veli se da je znao namirisati čak i svoje majmune.“¹¹ Papa Urban VII. otpustio je Mazarina iz papinske službe zbog intenzivne suradnje i podrške kardinalu Richelieu,¹² te se Mazarin 1636. godine

⁵ Bertrand, Louis. *Luj XIV. „Tipografija“* D.D., Zagreb, 1943., str. 26.

⁶ Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (I.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujxiv-1/>> (pregledano: 13.4.2016.)

⁷ Bertrand, Louis. Nav. dj., str. 10.

⁸ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 84.

⁹ Bertrand, Louis. Nav. dj., str. 28.

¹⁰ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 146.

¹¹ Bertrand, Louis. Nav. dj., str. 72.

¹² Armand-Jean du Plessis, odnosno vojvoda Richelieu, bio je prvi ministar Luja XIII. Godine 1622. postao je kardinal, a 1624. predsjednik Državnog savjeta. Njegov rad na poziciji prvog ministra bio je usmjeren na postizanje dvaju ciljeva: učiniti Francusku prvom silom u Europi i ojačati monarhijski apsolutizam. Sustavno se borio protiv prevlasti Habsburgovaca. U unutrašnjoj politici suzbijao je hugenote, kojima je, nakon što je zauzeo njihovu najvažniju utvrdu La Rochelle, oduzeo sve povlastice. (Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 144.)

definitivno okreće kardinalu Richelieu.¹³ Moć novog ministra temeljila se na činjenici da mu je vrlo sklona bila Ana Austrijska, ali ga nije podržavao francuski narod. U nekoliko godina doveo je opće nezadovoljstvo do vrhunca svojom stalnom potrebom da se domogne novca na sve načine: posudbama, otvaranjem novih javnih službi, djelomičnim ukidanjem plemićkih renti.¹⁴ Postupno dolazi do kriznih situacija, poznatih kao Fronda. To je bila organizacija nazvana tako jer su pariška djeca koristila pračke da bi kamenjem gađala kraljeve vojnike. Nastala je zbog nezadovoljstva financijskim stanjem prouzročenim Tridesetogodišnjim ratom. Fronda se dijeli u tri faze. Prva od njih je parlamentarna pobuna koja je trajala od 1648. do 1649. godine. Naziv je dobila iz razloga što je pariški parlament odbio odobriti kraljevsku naredbu kojom bi se na četiri godine ukinulo isplaćivanje plaće članovima sudova pravde.¹⁵ Pariški je parlament donio program kojim bi se francuska monarhija stavila pod kontrolu njezinih službenika, odnosno kojim bi parlament preuzeo nadzor nad uvođenjem poreza i otvaranjem novih službi. Parižani su program dočekali s velikim oduševljenjem. Regentica Ana Austrijska najprije se pokorila navedenim zahtjevima, ali kasnije je dala uhititi tri člana parlamenta, među kojima je bio i Pierre Broussel, inače vrlo omiljen u narodu. U Parizu tada počinju nemiri, a Ana Austrijska mora slušati Mazarinov savjet da pusti na slobodu Broussela, no ulični nemiri u Parizu i dalje se nastavljaju, stoga Ana Austrijska, Mazarin i mladi kralj Luj XIV. bježe u noći sa 5. na 6. siječanj 1649. godine iz Pariza u Saint-Germain-en-Laye. Parlamentarci se organiziraju, skupljaju čete te dobivaju podršku od nekih velikaša, a gradom se šire mazarinade.¹⁶ Kraljevska vojska kojom je zapovijedao princ de Condé opsjela je prijestolnicu, a zabrinuti preokretom događaja, parlamentarci počinju pregovarati s regenticom i Mazarinom koji im, u zamjenu za odricanje od svih političkih pretenzija, obećavaju opći oprost. Građanski rat završava mirom u Rueilu u ožujku 1649. godine. Međutim, nezadovoljstvo vladavinom Mazarina i dalje je prisutno i ubrzo dolazi do druge faze Fronde, poznate kao pobuna prinčeva.¹⁷ Ona je bila puno jača i opasnija, a nastala je 1651. U njoj je protiv ministra ustao sam Condé, a zatim i nasljedni kraljević Gaston Orleanski,¹⁸ ali Condéa, Ana Austrijska i Mazarin daju zatvoriti. Mazarinov uspjeh budi staro neprijateljstvo pariškog parlamenta i dovodi do ujedinjenja dviju Frondi. Parlamentarci ponovno izlaze sa svojim programom i zahtijevaju puštanje na slobodu prinčeva i odlazak Mazarina, te se on povlači i napušta Pariz u veljači 1651. i odlazi u Köln, ali ostaje u

¹³ Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (I.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujxiv-1/>> (pregledano: 12.3.2016.)

¹⁴ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 146.

¹⁵ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 85.

¹⁶ Mazarinade su žestoki pamfleti u prozi protiv kardinala Mazarina kojeg su svi mrzili. (Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 151.)

¹⁷ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 146.

¹⁸ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 85.

vezi s Anom Austrijskom. Frondisti se počinju brzo razilaziti, Condé se posvađao sa parlamentarcima te napušta Pariz.¹⁹ Tako započinje i posljednja faza Fronde, Condéova fronda, koja predstavlja najdužu i najtežu fazu za kraljevstvo zbog uporabe vojske i štete koje je ona počinila, a trajala je od rujna 1651. do kolovoza 1653. Condé stupa u vezu sa Španjolskom iz Bordeauxa i pokušava pobuniti jugozapadni dio zemlje. Mazarin se vraća u Francusku i pridružuje se Ani. Condé napušta jugozapadne pokrajine i kreće u prijestolnicu, a Turenne kao vojni zapovjednik pokušava ga spriječiti u tome. Dolazi do bitke 2. srpnja 1652. pred zidinama Pariza, u predgrađu Saint-Antoine. Condé biva poražen, te ga spašava kći Gastona Orleanskog. Situacija se u Parizu počela mijenjati, Parižanima Condé postaje mrzak jer je terorizirao parlamentarce i građane, i 13. listopada napušta prijestolnicu i odlazi u španjolsku Nizozemsku.²⁰ Ana Austrijska uspjela je naći vojnu pomoć zapovjednika Henrija Turennea, doći do Pariza i ući u grad 21. listopada 1652. zajedno s mladim kraljem. Malo kasnije vratio se Mazarin, koji je već tada bio neosporni gospodar francuske politike sve do 1661.²¹

U vrijeme kada je zemljom upravljao kardinal Mazarin sklopljena su dva značajna mira. Prvi i značajniji je Westfalski mir iz 1648. godine, kojim je okončan Tridesetogodišnji rat (1618.- 1648.). Taj rat predstavlja prvi totalni rat u novijoj europskoj povijesti. On je dovršio rat sa Španjolskom, koja nakon Westfalskog mira jedina nije htjela položiti oružje. Taj je mir priznao neovisnost Nizozemske, čime je završen konflikt s tim bivšim provincijama, nakon čega se Španjolska u potpunosti mogla posvetiti ratu s Francuskom. Kriza oko Fronde pružila joj je neočekivanu pomoć, pa je potučen od Turennea, na njezinu stranu prešao i Condé. No, Francuska se brzo oporavila, a zahvaljujući Mazarinovom sklapanju saveza s Engleskom 1657. uspjela je i pobijediti u bitci kod Duna u lipnju 1658. Nakon toga, 7. studenog 1659., sklopljen je Pirenejski mir, kojim je Španjolska dala Engleskoj Dunkerque i Jamaiku, a Francuska nekoliko utvrda i područja u pokrajinama Flandriji i Artoisu, te na pirinejskom području. Taj je mir definitivno označio propadanje Španjolske kao sile i uspon Francuske u jednu od glavnih europskih sila. Jedna od mirovnih klauzula odnosila se na buduću brak kralja Luja XIV. s kćerkom Filipa IV., Marijom Terezom, koja je kao miraz trebala donijeti 500.000 zlatnih škuda,²² a kralj se zauzvrat morao odreći svake pretenzije za španjolsku krunu. Upravo je ova odredba pružila Luju XIV. povod za pokretanje pitanja svojih zahtjeva nad španjolskim

¹⁹ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 147.

²⁰ *Isto.*

²¹ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 85.

²² Škuda je zlatni ili srebrni novac različitih vrijednosti koji na aversu i reversu ima grb u obliku štita. Prve škode potječu iz Francuske, gdje su ih kovali od XIV. st. Hrvatska enciklopedija <URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=59719>> (pregledano 26.4.2016.)

posjedima. Nakon svoje smrti, 9. ožujka 1661. godine, Mazarin Luju XIV. ostavlja sređenu situaciju u kraljevstvu koje je dodatno uvećao za određene teritorije.²³

1.2. Osobna vladavina Luja XIV.

1.2.1. Kralj, njegovi suradnici, jačanje monarhije i ekonomska stvarnost

Luj XIV. samostalno vlada u razdoblju od 1661. do godine 1685., te se taj period smatra „najboljim razdobljem njegove vladavine“.²⁴ Pisac Bertrand ističe da je „Luj XIV. bio ozbiljan, uporan kraljević, čak i strog, prema izjavi nekih njegovih suvremenika. U stvari on je bio jedan od najizpravnijih i najozbiljnijih ljudi. Uzto bio je prijazan, dobroćudan, pače i dražestan, sasvim uglađen, podpuno okretna i iztančana vladanja. Možda mu je samo manjkao dar smieška, čemu je uzrokom njegov prvi odgoj: nad njegovu kolievku nisu se nadvijala nikakva nasmijana lica.“²⁵

Nakon Mazarinove smrti, Luj XIV., koji tada ima dvadeset i dvije godine, preuzima vlast u svoje ruke, uz pomoć odabranih savjetnika i izvršitelja svoje volje. „Laonski biskup-vojvoda nataknuo mu je na prst prsten „da se oženi Francuzkom“. I on se, kao i njegovi predhodnici, vjenčao s Francuzkom pred oltarom u Reimsu. U velikoj oskudici državne blagajne, morali su posuditi prsten Ane Austrijske, kojoj je bio vraćen nakon obreda.“²⁶ Nije želio imati ministre koji samostalno upravljaju politikom. Na taj se način u Francuskoj počela stvarati osobna kraljevska vlast, te je postala točnom tvrdnja koju je nekoliko godina prije izgovorio u pariškom parlamentu: „L'état c'est moi! (Država, to sam ja!)“. Uživao je u vladanju, te je o njemu stalno govorio, u njemu je tražio slavu i veličinu. O ličnosti samog kralja najviše se doznaje iz njegovih *Memoara (Uspomena)*, koje je sastavio oko 1668. za svojeg sina i nasljednika Luja, kojeg je u tome spriječila smrt.²⁷ Duboko prožet kraljevskim dostojanstvom i pravima i obvezama koje ono sa sobom nosi, Luj XIV. doista se smatra istinskim Božjim namjesnikom na zemlji – uzima za simbol sunce, svoj dvor pretvara u pravo svetište kulta vladara kojemu se dvorsko plemstvo mora klanjati.²⁸ Apsolutizam Luja XIV. bio je moguć zbog toga što se unutar kraljevstva i dalje nastavila politika predominacije krune koju su počeli Richelieu i Mazarin, te se ona razvijala u tri pravca. Prvi pravac bio je smanjivanje moći

²³ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 86.

²⁴ Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (I.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujxiv-1/> > (pregledano: 13.4.2016.)

²⁵ Bertrand, Louis. Nav. dj., str. 25.

²⁶ *Isto*, str. 108.

²⁷ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 98.

²⁸ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 154.

plemstva, a tome vode razni razlozi: prodavanje javnih službi već za Henrika IV., čime se stvorilo novo plemstvo kraljevskog podrijetla, što je uzrokovalo žestoku borbu između novog i starog plemstva. Nadalje, uspon mobilnog kapitala i građanskog staleža dovodi do gospodarske propasti francuskog plemstva. Plemstvo više nema nikakvu snagu i ne može se suprotstaviti politici Luja XIV., koja ga obvezuje živjeti na raskošnom dvoru Versaillesu, a ne na svojim zemljištima. Ono gubi tradicionalne političke, i dobiva financijske i gospodarske povlastice, čime nastaje dvorsko plemstvo.²⁹ Sljedeći pravac vezan je uz sustavni razvitak ustanove intendantata, koji su u početku bili povjerenici koji su imali veliku moć kontrole i nadzora nad upraviteljima, no u doba Luja XIV. prigrabili su svu vlast i upravljanje pojedinim provincijama, čime je volja centralne vlasti mogla usmjeravati čitav život u državi, a da pri tom nije nalazila ni na kakve prepreke. Nadalje, dolazi i do pretvaranja ministra u obične državne namjesnike, koji „nisu imali niti ured, niti dužnost, niti dozvolu, niti zakletvu za posao koji su obavljali.“³⁰ Iako vlada i odlučuje samostalno, ipak su mu potrebni i suradnici koje nije birao iz redova kraljevske obitelji, visokog svećenstva ili visokog plemstva, nego iz nižeg plemstva i činovništva, koji su mu to privrženiji što mu više duguju, te ih upozorava: „Vi ćete mi pomagati savetima, kad ih budem tražio“.³¹ Luj XIV. mijenja postojeću srednjovjekovnu hijerarhiju monarhije na način da miče vladajuću strukturu i dovodi sebi vjerno niže plemstvo. Takav novi poredak očuvao je poziciju kralja, ali je i dodatno učvrstio, čime kralj steče punomoć. Cijeli monarhijski ustroj podčinjen je kralju koji svojevolumno stavlja i otpušta određene službenike.³² Od suradnika koje mu je ostavio Mazarin, Luj je zadržao Lionnea, Michela Le Telliera i njegovog sina Louvoisa, Jean-Baptistea Colberta, a riješio se Nicolasa Fouqueta koji je zbog svoje sklonosti raskoši i uspjehu pobudio ljubomoru kralja. Na mjestu glavnog ravnatelja blagajne zamijenio ga je Colbert koji je tako postao generalni kontrolor financija. Colbert će sve do svoje smrti 1683. godine upravljati ne samo financijskim poslovima, već i svim ekonomskim aktivnostima Francuske. Iako je bio predan kralju i državi, Colbert je svojom pohlepom uspio obitelji osigurati golemo bogatstvo. Ministar financija bio je najvažniji ministar u kraljevstvu, a pored njega postojali su i kancelar, ministar vanjskih poslova, ministar rata, ministar pomorstva i ministar kraljeve garde.

²⁹ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 99.

³⁰ *Isto.*

³¹ Živojinović, Dragoljub R. *Uspon Evrope: 1450-1789*. Matica srpska, Novi Sad, 1985., str. 265.

³² Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (I.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujxiv-1/> > (pregledano: 30.3.2016.)

1.2.2. Instrumenti političke vlasti

Na vrhu političke piramide apsolutističke monarhije nalaze se vladar i dvor. Kralj i njegova obitelj su centar političkog života, pa njihovo držanje ima velik utjecaj na život podanika. Luj XIV. provodio je veći dio vremena u radu na nadzoru administracije. Život dvora Luja XIV. odvijao se po određenim pravilima, te bio centar političkog života zemlje. Sam vladar je privlačio mnoge krupne plemiće kako bi oslabio njihov utjecaj u provincijama i tako olakšao proces centralizacije. Plemići su imali mnoge dužnosti, i trebali su ih ispunjavati s formalizmom. Savjeti u Francuskoj nisu imali određena prava i procedure, te su zavisili od kraljevih potreba i neredovito su se sastajali. Na savjetima su se rješavala rutinska pitanja, određivala se politika i primali su se izvještaji.³³

Što se tiče Državnog savjeta, Luj XIV. podijelio ga je na četiri specijalizirana tijela: Visoki savjet, Savjet depeša, Kraljevski savjet za financije i Unutarnji savjet. U Visokom savjetu, odnosno Savjetu poslova, kralj okuplja nekoliko povjerljivih službenika, tj. državne ministre koji se bave visokom politikom, te važnim unutrašnjim i vanjskim poslovima. Savjet depeša vrši kontrolu unutrašnje uprave, a Kraljevski savjet za financije upravlja financijama i državnim prihodima. Unutarnji savjet, odnosno skupština sastavljena od sudskih činovnika i državnih savjetnika zadužena je za administrativne, zakonodavne i sudbene djelatnosti. Međutim, savjetnici nisu mogli donijeti nikakvu odluku.³⁴

1.2.3. Colbert, financije, i ekonomija

Colbert je kao glavni kontrolor od 1669. do smrti bio najvažniji arbitrar za financije i gospodarski život Francuske. Njegova ekonomska politika zvana kolbertizam predstavljala je poseban aspekt opće gospodarske koncepcije merkantilizma,³⁵ a sastoji se u poticanju razvitka industrije s ciljem stvaranja zaštitnog sustava carinskih granica i kraljevskih povlastica. Colbert smatra da se bogatstvo mora povećati količinom metalnog novca, zbog čega je spriječio uvoz pomoću kojeg je zlato i srebro odlazilo u inozemstvo, i poticao izvoz. Takav program nadopunio je obnavljanjem financija pomoću stvaranja godišnjih lista prihoda i rashoda, ukidanja povlaštenih mirovina, povećanja poreza i moralizacijom porezne uprave.³⁶ Promjenom porezne politike, seljaci i niže građanstvo bili su primorani plaćati porez na sol,

³³ Živojinović, Dragoljub R. Nav. dj., str. 225.

³⁴ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 155.

³⁵ Merkantilizam je pravac u ekonomskoj teoriji koji teži što većem izvozu, a što manjem uvozu kako bi u državi ostala veća količina novca. (Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 99.)

³⁶ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 100.

alkoholna pića i duhan, dok su viši slojevi bili oslobođeni istoga, što je rezultiralo krahom državne blagajne. S povećanjem državnih troškova niži slojevi postajali su sve siromašniji, dok se s druge strane plemstvo bogatilo jer nije davalo novac u državnu blagajnu, već je živjelo na grbači seljaka i sitnog plemstva koji su držali cijeli sustav. Vrhunac takve ekonomske politike odveo je državu u bankrot što je na kraju rezultiralo i smaknućem kralja 1793. godine.³⁷ Također i osvajački ratovi koje je Luj vodio kako bi uspostavio hegemoniju nad europskim državama donijet će Francuskoj goleme financijske poteškoće. U početku nije bilo značajnih promjena, porezi se nisu povećali, a privredni život se uredno razvijao. Početak rata s Nizozemskom nagovještava promjene na način da se javlja deficit, a 1676. prihodi pokrivaju svega dvije trećine rashoda. Colbert je tražio nove izvore prihoda, kao što su prodaja zvanja, položaja, krunskih posjeda, nameću se novi porezi, a stari se povećavaju, država pozajmljuje sa kamatom od 7%. Francuska je pokrivala ratne rashode, ali pod cijenu državne podrške privredi. Usprkos dugova i pada zarade, Francuska je doživjela trgovački uspon.³⁸ Značajan su napredak doživjele i neke pomorske kompanije: Sjeverna kompanija koja je djelovala na Baltiku, Senegalska, Levantinska na Sredozemlju, Istočnoindijska i Zapadnoindijska kompanija. Zahvaljujući njemu, Kanada i Antili postaju francuske kolonije. Širom Francuske dao je izgraditi i nove ceste, mostove i kanale.³⁹ Colbert je upozoravao na ranije slabosti države (glad 1660./61.), te je ukazao na smanjenje poreza i zlouporabe u prikupljanju poreza. Godine 1661. nastao je Sud pravde koji je ispitivao zlouporabu poreza, te su mnogi sakupljači poreza izgubili svoje položaje, što je rezultiralo smanjenjem poreznih obaveza seljaka i povećanjem državnih prihoda.⁴⁰

1.3. Vjerski sukobi

Luj je povezivao unutrašnju sa vanjskom politikom. S njom u vezi je njegova vjerska politika, a Lujeva vjerska uvjerenja postajala su s vremenom sve tvrđa i nepopustljiva. Prelaskom u Versailles 1682. sve se više okružuje vjerskim fanaticima, a njegova ljubavnica madam de Maintenon bila je veoma pobožna i utjecajna osoba. Luj je želio držati pod kontrolom

³⁷ Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (I), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujxiv-1/>> (pregledano: 12.4.2016.)

³⁸ Živojinović, Dragoljub R. Nav. dj., str. 268.

³⁹ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 100.

⁴⁰ Živojinović, Dragoljub R. Nav. dj., str. 267.

kako javni život, tako i vjerski, što ga je dovelo u oštar sukob sa jansenistima, papom i hugenotima.⁴¹

1.3.1 Galikanizam i jansenizam

Zbog svojih nastojanja da ograniči utjecaj pape na državnu vlast, Luj XIV. 1673. godine dolazi u sukob s papom Inocentom XI. jer je tražio „pravo imenovanja biskupa, priora i pravo ubiranja prihoda od svih praznih biskupskih stolica u zemlji“.⁴² Donijeta je 1682. Galikanska deklaracija od četiri članka kojom je Luj XIV. proglasio svoju nezavisnost od Rima i kojom kralj dobiva pravo sazivati nacionalni crkveni sabor i pravo priziva na opći crkveni sabor protiv papinskih odluka. Papini dekreti trebali su potvrdu crkvenog sabora, a papinsko tumačenje dogme ex cathedra ne prihvaća se kao nepogrešivo. Ograničena je i jurisdikcija papinskog nuncija u Francuskoj. Iako je papa osudio Galikansku deklaraciju, Luj XIV. nije se usudio u potpunosti prekinuti odnose s Rimom, već se nakon smrti Inocenta XI. pomirio s njegovim nasljednikom.⁴³

Luj XIV. bio je protiv bilo kakvih oblika heretičkih pokreta i vjerskih smjerova koji bi bili u suprotnosti s katoličkom politikom. Kralj je bio poznat po progonu jansenista i hugenota, te je nastojao ponovno ostvariti vjersko jedinstvo nužno za jedinstvo kraljevstva. Prvenstveno želi, kako on sam kaže, „uništiti jansenizam“⁴⁴ i rastjerati zajednice u kojima se usadio taj duh novotarije.“ Papa Inocent X. osudio je 1653. pet načela jansenizma, što se odmah odrazilo i na Francusku te je započela borba protiv jansenizma kako bi ga se konačno uklonilo iz zemlje. Privremeni mir potpisan je 1669. godine, no sukob je ponovno izbio potkraj stoljeća. Tada je jansenist Quesnel objavio svoja Moralna razmišljanja. Godine 1709. Luj XIV. rastjerao je redovnice samostana Port-Royale, koji je bio centar okupljanja francuskih jansenista i razorio samostan. 1713. godine papa je bulom Unigenitus osudio Moralna razmišljanja.⁴⁵

⁴¹ Živojinović, Dragoljub R. Nav. dj., str. 268.

⁴² Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (I.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujxiv-1/>> (pregledano: 12.4.2016.)

⁴³ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 157.

⁴⁴ Jansenizam je religiozno-društveni pokret u Francuskoj i drugim europskim zemljama (17—18. st.) koji naučava predestinaciju, traži reforme u Katoličkoj crkvi, suprotstavljen jezuitima, a potječe od nizozemskog katoličkog teologa Corneliusa Jansena. (Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 103.)

⁴⁵ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 157.

1.3.2. Izgon hugenota

Nesnošljivost vjerske politike dostiže svoj vrhunac 1685. godine kada Luj XIV. ukida Nanteski edikt, pod opravdanjem da su se već svi hugenoti preobratali na katoličanstvo. Hugenoti su se postupno isključivali iz javnih službi i slobodnih profesija, a njihovi obredi bili su ograničeni. Jedini branitelj hugenota bio je ministar Colbert, svjestan njihove ekonomske važnosti. Luj XIV. iskoristio je nesnošljivost naroda prema hugenotima te započeo s progonima. U tim progonima uništeni su protestantski hramovi, naređena su krštenja novorođenčadi u skladu s katoličkim obredom, a od ljudi na samrti bilo je iznuđivano obraćenje. Iako je Luj XIV. bio svjestan da na francuskom teritoriju postoji još uvijek veliki broj protestanata, on unatoč tome potpisuje edikt u Fontainebleauu kojim je opozvao Nanteski edikt. Tim ediktom je protestantskim pastorima dan rok od petnaest dana da napuste zemlju, ali emigriranje je drugim reformiranim vjernicima zabranjeno.⁴⁶ Kralj nije bio svjestan učinjene pogreške po pitanju ukidanja edikta, koja je rezultirala odljevom ogromnog broja dobrostojećeg hugenotskog stanovništva čime je država bila u gubitku po pitanju unutrašnjeg blagostanja i napretka. Dolaskom hugenota u Nizozemsku i Brandenburg, iste doživljavaju napredak u gospodarstvu i ekonomiji.⁴⁷

1.4. Ratovi Luja XIV.

1.4.1. Ciljevi i sredstva politike Luja XIV.

O situaciji u Europi 1661. godine, piše i sam Luj XIV. u svojim *Uspomenama*: „Mir s mojim susjedima bio je uspostavljen, po svoj prilici na onoliko dugo koliko je to meni odgovaralo.“ Iz navedene Lujeve izjave lako se može zaključiti kako pretendira na ulogu neograničenog europskog vladara zbog čega će neminovno biti odgovoran za narušavanje mira u Europi 1672. Gotovo je pedeset godina Luj XIV. pokušavao ostvariti svoj san o francuskoj hegemoniji nad Europom, izazivajući tako veliki broj sukoba jer će se većina ugroženih zemalja odupirati nastojanjima Luja XIV. Glavni oslonac Lujeve ambicije su aktivna diplomacija, te stajaća vojska koju su njegovi ministri rata učinili najboljom i najvećom u Europi.⁴⁸ Francuska vojska za vrijeme Lujeve vladavine bila je daleko jača i brojnija od bilo koje druge vojske u

⁴⁶ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 157.

⁴⁷ Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (II.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujxiv-2/> > (pregledano 14.4.2016.)

⁴⁸ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 159.

Europi, a godine 1688. brojala je približno 300.000 vojnika, većinom stranaca.⁴⁹ Valja naglasiti da nijedna europska država, osim Turske, nije imala pod kontrolom tako velik broj ljudi. Kraljevstvo je također osigurano jakim pojaskom vojnih utvrda, a reorganizirana je i kraljevska mornarica. Suvremenici smatraju Francusku vojničkom, bogatom zemljom s ratobornim plemstvom.⁵⁰ To je objašnjavalo stalnu brigu Luja za vojsku i njen napredak. Vojsku je izdržavao francuski narod.

U vanjskoj politici bila je očita agresivnost i nastojanje da se postigne dominacija, odnosno konstantna težnja da Francuska postane najveća sila u Europi što je tada značilo i u svijetu. Iako su francuske armije postizale uspjehe, stalni ratovi financijski su iscrpljivali sustav.⁵¹ Agresivna vanjska politika Luja XIV. imala je dva glavna smjera: Francuska je trebala uspostaviti svoje tzv. prirodne granice, što se odnosilo na rijeku Rajnu kao državnu granicu, i Bourboni su u Europi trebali dobiti hegemoniju kakvu su prije jednog stoljeća imali Habsburgovci. Kralj je taj drugi cilj htio ostvariti pomoću nasljednih prava koja je imao muž španjolske princeze Marije Tereze, a kojih se on svojedobno bio odrekao, ali španjolski kralj nikad nije mogao isplatiti ogroman miraz koji je bio određen bračnim ugovorom. Zato je Luj XIV. nakon smrti oca svoje supruge, Filipa IV., 1665. mogao postaviti vlastite zahtjeve.⁵²

1.4.2. Nizozemski rat i Augsburška liga

Nakon smrti Filipa IV. Španjolskog 1665. godine, Luj XIV. je u ime svoje supruge i Filipove kćeri Marije Terezije zatražio jedan dio španjolskog nasljedstva, točnije španjolsku Nizozemsku. Zbog navedenog je izbio sukob poznatiji kao Devolucijski rat. Nizozemski rat imao je značajne posljedice za Europu i Francusku. Luj je želio razbiti trojni savez Engleske, Nizozemske i Švedske, a Colberta uništiti nizozemsku trgovinu i pomorstvo.⁵³ Luj upada u Nizozemsku, ali zbog jakog otpora koji je tamo organiziran mora potpisati mir sa Španjolskom. Mir je potpisan 1668. godine u Aachenu. Odmah po potpisivanju mira, Luj planira kako će se osvetiti Nizozemcima. U tome ga podržava i Colbert koji želi da se Francuska oslobodi jakih trgovačkih konkurenata. Rat protiv Nizozemske započeo je 1672. godine, a pokazao se mnogo dužim, težim i mnogo skupljim za Francusku nego što se u početku očekivalo. Otpor Nizozemaca organizirao je njihov predsjednik Vilim Oranski. Kao uvjereni kalvinist, Vilim

⁴⁹ Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (I.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujxiv-1/>> (pregledano: 14.4.2016.)

⁵⁰ Živojinović, Dragoljub R. Nav. dj., str. 284.

⁵¹ Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (II.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujxiv-2/>> (pregledano 14.3.2016.)

⁵² Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 100.-101.

⁵³ Živojinović, Dragoljub R. Nav. dj., str. 288.

Oranski postaje najgorčeniiji Lujev protivnik. Protiv Luja okuplja koaliciju koju sačinjavaju habsburški car Leopold i španjolski kralj Karlo II.⁵⁴ Sukob je tako postao opći. Borbe su se vodile u Elzasu, Palatinatu i Franačkoj. Godine 1675. u bitci kod Fehrbellina pobijedio je protufrancuski savez, u kojem je vojska velikog izabranog kneza potukla Šveđane. Španjolsko-nizozemska flota potučena je od strane Francuza kod Auguste i otočja Lipari blizu Sicilije, nakon čega je protiv Španjolske podignuta pobuna u Messini koja je trajala od 1675. do 1678. Ona je izbila zbog unutarnjeg sukoba između dviju gradskih frakcija – *malvezzi*⁵⁵ i *merli*.⁵⁶ Kasnije je pobuna poprimila drugačija obilježja, pa je završena tako da se grad predao Luju XIV.⁵⁷ Rat je završio pobjedom Francuske kojoj su konačnu pobjedu donijeli princ de Condé i Turenne. Prema ugovoru potpisanom u Nimégueu 1678.-1679. godine, Karlo II. morao je Francuskoj prepustiti pokrajinu Franche-Comté i još neke gradove u Nizozemskoj. Iako se Luj XIV. nije uspio oduprijeti Nizozemskoj, uspješno je slomio otpor europske koalicije te se tada nalazi na vrhuncu moći. Počinje provoditi politiku aneksija i provokacija što će dovesti do nove europske koalicije protiv njega, odnosno Augsburške lige 1686. godine. U toj su se koaliciji našli Habsburška Monarhija, njemački vladari, Španjolska, Švedska, Nizozemska i kasnije Engleska. Rat između Francuske i Augsburške lige započeo je 1688. godine, a bio je poprilično dug, neodlučan te financijski iscrpljujuć za obje strane.⁵⁸ Mir je zaključen 1697. godine u Ryswicku blizu Amsterdama, koji je donio poboljšanje prilika u zemlji, smanjenje poreza, porast manufakturne proizvodnje i izvoza, a Francuska je bila najveći izvoznik dobara u Ameriku. Tim mirom Francuska je sačuvala svoje granice, ali je on označio prvi zastoj u osvajačkoj politici Kralja Sunca.⁵⁹

1.4.3. Rat za španjolsko nasljeđe

Novi rat izbio je 1700. godine nakon smrti Karla II., posljednjeg kralja habsburške loze Španjolske. Luj XIV. prihvatio je njegovu oporuku prema kojoj sve svoje posjede ostavlja vojvodi Filipu od Anjoua, unuku Luja XIV., no to nije odgovaralo caru Leopoldu koji je nasljedstvo namijenio svom drugom sinu. Napetosti su postojale i od strane Engleske i Nizozemske koje su smatrale da će otvaranjem španjolsko-američkog tržišta francuskim trgovcima njihovi ekonomski interesi biti ugroženi.⁶⁰ Ubrzo dolazi do oružanog sukoba, gdje

⁵⁴ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 159.-160.

⁵⁵ *Malvezzi* su bili plemići protiv Španjolske. (Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 102.)

⁵⁶ *Merli* su bili pripadnici narodnih masa i bili su za Španjolsku. (Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 102.)

⁵⁷ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 102.

⁵⁸ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 160.

⁵⁹ Živojinović, Dragoljub R. Nav. dj., str. 293.

⁶⁰ *Isto.*

su na jednoj strani bile Francuska i Španjolska, a na drugoj tzv. Veliki savez koji su činili Carstvo, Nizozemska, Engleska i Prusija. Posebna je bila situacija Vitorija Amedea II. Savojskog, koji je do 1703. bio na strani Luja XIV., a zatim protiv njega.⁶¹ Francuska se ovaj put našla u teškim problemima jer je nanizala nekoliko vojnih poraza, a zapala je i u velike financijske teškoće. Međutim, pokušaj saveznika da krenu na Pariz propao je, nakon čega se Luj izborio za mir u Utrechtu 1713. i Rastadtu 1714. godine.⁶² Kraljem Španjolske i njezinih kolonija priznat je Filip od Anjoua pod imenom Filip V., pod uvjetom da se odrekne svih prava na francusku krunu. Španjolska je Engleskoj ustupila Gibraltar i Minorcu, Engleska je dobila trgovačke i ekonomske povlastice. Španjolska je Austriji prepustila Nizozemsku, Milano, Sardiniju, Napulj, a Siciliju je dala savojskom vojvodi Vittoriju Amedeu II. koji je dobio kraljevsku titulu. Francuska je Engleskoj morala dati kolonije Terranovu i Acadiju u Americi.⁶³

1.5. Stoljeće Luja XIV.

1.5.1. Kralj i klasicistički ideal

Razdoblje vladavine Luja XIV. poznato je i kao Veliko stoljeće, a veliki francuski filozof Voltaire naziva ga i Stoljećem Luja XIV. Za vrijeme Velikog stoljeća, kao što je ranije navedeno, vođeni su neprestani ratovi s ciljem uspostavljanja dominacije u Europi, ali usprkos tome, 17. stoljeće bilo je sjajan period kako za književnost, tako i za znanost i umjetnost koje su tada uvelike prosperirale. Upravo politička stabilnost i blagostanje stvorili su preduvjete za procvat umjetnosti i zanatstva. S ciljem da književnost, umjetnost i znanost posluže veličanju njegove vladavine, Luj XIV. potiče, te novčano potpomaže i zapošljava pisce, umjetnike i znanstvenike. Luj je u umjetnosti vidio izraz francuske nadmoći na međunarodnom planu. Za razvoj umjetnosti i umjetničkog obrta brinula se sama država kako bi se u očima svijeta uzvisila slava i Francuske i njezinog živog simbola, samog kralja. U razdoblju između 1660. i 1685. francuski pisci postaju uzorom cijele Europe. Među njima su se posebno isticali Racine, Molière, Pascal te La Fontaine. Uz pomoć ministra Colberta, s kojim dijeli ideju o uzvišenju monarha i monarhije, osniva 1666. godine Akademiju znanosti.⁶⁴ Godine 1671. osnovana je Arhitektonska akademija, a 1672. Muzička akademija. Znanosti se važnost pridavala s ciljem jačanja države kroz tehnička dostignuća i inovacije. Financiranjem znanosti, književnosti i

⁶¹ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 106.

⁶² Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 160.

⁶³ Bertoša, Slaven. Nav. dj., str. 107.

⁶⁴ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 161.

umjetnosti došlo je do stvaranja intelektualne elite koja će se predstaviti kao vrhovni realizator prosvjetiteljstva. Prema tome, u 17. stoljeću javljaju se prvi prosvjetitelji, odnosno znanstvenici i filozofi: Francis Bacon, Galileo Galilei, Rene Descartes, Gottfried Wilhelm Leibniz, Isaac Newton, John Locke itd.⁶⁵

1.5.2. Veliki graditeljski plan

Iako državni nadzor nad umjetnošću često stvara samo dosadu, službena se francuska umjetnost u drugoj polovici 17. stoljeća odlikovala veličanstvenošću i samouvjerljivošću. U godinama koje su prethodile kraljevanju Luja XIV., u Francuskoj se malo gradilo. Kralj Sunce je to iz temelja promijenio. Naručio je otmjene nove građevine u klasičnom stilu da njima izrazi veličanstvenost novoga doba. Neke od najljepših pariških zgrada izgrađene su upravo za vrijeme njegove vladavine. Njegov graditelj Jules Hardouin Mansart oblikovao je trg Vendome s gracioznim kolonadama, Pont Royal je izgrađen da bi se kraj novodovršenih Tuileriesa premostila Seina, pojavile su se široke ulice i velebne kuće. Godine 1676. kralj je svečano otvorio Les Invalides, veteransku bolnicu za stare i ranjene vojnike.⁶⁶ Zahvaljujući vojnom inženjeru Sebastienu de Vaubanu, cvjetalo je čak i vojno graditeljstvo. On je unaprijedio oblik tvrđava koje su štitile francuske granice. Kraljev je prvi veliki građevinski pothvat bio proširenje Louvrea, starog utvrđenog kraljevskog dvorca u Parizu. Projekt je najprije bio povjeren velikom talijanskom baroknom graditelju Berniniju, ali su njegovi planovi odbačeni u korist francuskog graditelja Claudea Perraulta. Najveći spomenik izgrađen za vladavine Luja XIV. jest veličanstveni dvorac Versailles, najveći simbol moći Kralja Sunca. Nigdje se francuski politički i umjetnički štih ne vide bolje nego u velebnim zgradama, prostranim perivojima i raskošnim svečanostima Versaillesa.⁶⁷

1.5.3. Dvorac Versailles

„Versailles je njegova tvorevina. Začudo, u toj palači koja je njegovo djelo, ne nalazimo nigdje njegovo ime, pa ni na podnožju njegova kipa. U tom narodnom svetištu, posvećenu svim slavama Francuzke, zaboravljena je samo njegova slava. Versailles je prije svega veličanstven krajolik. Po tom, u vrijeme njegova stvaranja, bio je vanredna novost koja se sastojala u tome,

⁶⁵ Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (II.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujaxiv-2/> > (pregledano 17.4.2016.)

⁶⁶ Lučić, N. (1998). „Doba Kralja Sunca: umjetnost u vrijeme Luja XIV.“ *Drvo znanja*, 2 (19), 39.

⁶⁷ *Isto.*

da se u graditeljstvo uvede čitava priroda, da u njem sudjeluju sva počela – voda, zemlja, zrak i vatra.⁶⁸ Dvorac Versailles smješten je 11 kilometara od Pariza. Premještanju prijestolnice iz Pariza doprinio je Lujev strah od građanskih pobuna i prijezir koji je osjećao prema masi. Nisu svi podržavali premještanje prijestolnice iz Pariza. Lujeva desna ruka, Colbert, rekao je kako je „Versailles stvoren za razonodu, a Pariz za slavu.“⁶⁹ Dvorac je bio izgrađen oko lovačke kućice koju je Lujev otac bio izgradio za sebe u Versaillesu. Tu je mladi Luj sa svojim vršnjacima priređivao zabave, podalje od odraslih dvorjana. Godine 1661. jedna ga je zabava nadahnula da izgradi novi dvorac. Dogodilo se to kad je Lujev ministar financija Nicolas Fouquet pozvao kralja i 6000 uzvanika na razmetljivu zabavu u svojoj novoizgrađenoj ladanjskoj kući u Vaux-le-Vicomte, jugoistočno od Pariza. Fouquet je priredio ekstravagantnu zabavu s baletom, kazališnim predstavama i brodićem u obliku kita koji je, ploveći polako umjetnim kanalom, izbacivao pravi vatromet. Veličina dvorca i razmjeri zabave bili su dokaz da se Fouquet silno obogatio, pa ga je Luj već nakon mjesec dana dao uhititi zbog pronevjere. Luj je opljačkao Vaux, pa je iz njega u Versailles odvezao kipove, stabla naranči, tapiserije i srebrninu, ali su pritom najveći plijen ipak bila tri glavna projektanta Vaux-le-Vicomtea, a to su Louis Le Vau, vrtlar Andre Le Notre, i slikar Charles Le Brun.⁷⁰ Originalno djelo Louisa Le Vaua danas je nemoguće ocijeniti, jer je njegov projekt uništio J.H. Mansart, koji je poslije Le Vauove smrti preuzeo mjesto kraljevog graditelja. Mansartov je najslavniji doprinos unutrašnjosti dvorca zapanjujuća Dvorana ogledala, izgrađena između 1678. i 1684. U njoj su zrcala, u to doba rijetka i skupa raskoš, odijeljena zidnim polustupovima od zelenog mramora. Na bogato urešenom zidnom vijencu, stoje pozlaćeni trofeji, a svodovi su ukrašeni Le Brunovim slikama. Na suprotnim krajevima Dvorane ogledala nalaze se Soba rata i Soba mira u kojima je Luj primao strane diplomate. Andre Le Notre bio je postavljen za upravitelja kraljevskih vrtova. On je bio najveći projektant vrtova 17. stoljeća. Njegova načela najjasnije odražavaju duh epohe, jer slave moć razuma i reda nad kaosom prirode. Najpoznatije mu je djelo vjerojatno tlocrt Champs Elysees u Parizu, kojem su svojstveni formalizam, ravne crte i geometrijske šare. Le Notre nije volio šareno cvijeće, pa ga je izbjegavao, ali je zato u Versaillesu presadio desetke tisuća već izraslih stabala iz čitave Francuske.⁷¹

Glavne karakteristike dvorca su veličanstvenost, simetričnost i odmjereno linija. Luja XIV. nije toliko zanimala arhitektura, odnosno vanjski izgled građevine, već raskošna unutrašnjost koja odgovara njegovoj slavi. Zgrade i vrtovi smješteni su oko glavne osovine.

⁶⁸ Bertrand, Louis. Nav. dj., str. 145-146.

⁶⁹ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 161.

⁷⁰ Lučić, N. (1998). „Doba Kralja Sunca: umjetnost u vrijeme Luja XIV.“ *Drvo znanja*, 2 (19), 40.

⁷¹ *Isto.*

Ona polazi od kraljeva kipa u ulaznom dvorištu, prolazi kraljevom ložnicom u sredini palače te se nastavlja dalje zelenim površinama i velikim kanalom. Golemo pročelje dvorca sa svoja tri kata okrenuto je prema vrtovima, a napravljeno u klasicističkom stilu. Osim ogromnog interijera, najdojmljiviji izraz Versaillesa su njegovi vrtovi, odnosno perivoj. Perivoj je zapravo nastavak arhitektonskog prostora palače. Vrtovi imaju bazene i fontane, a uređeni su po strogom geometrijskom principu u čemu se još više očituje duh apsolutizma.⁷² Vrtovi stroge forme, sa svojim terasama, bazenima, potkresanim živicama i kipovima, trebali su poslužiti kao odgovarajuća pozadina za kraljevska pojavljivanja u javnosti. Oni tvore niz „dvorana na otvorenom“ za sjajne svečanosti i predstave u kojima je kralj toliko uživao.⁷³ U Versailleskim je vrtovima voda imala glavnu ulogu, izazivajući jednak ushit kao i u Vauxu. Na svom se vrhuncu Versailles dičio s oko 1400 fontana, koje je napajao složeni sustav crpki. Po svim su vrtovima, na određenim mjestima bili postavljeni razni kipovi. Oni su velikom većinom bili klasični, kako stilom tako i temom, a rimski su bogovi i božice odražavali divljenje Luja XIV. prema starom Rimu kao uzoru uređene moći. Unatoč baroknim obilježjima i brojnim tragovima dekorativne umjetnosti u unutrašnjosti dvorca, kao i u perivoju, Versailles se smatra najvećim dometom klasicističke umjetnosti.⁷⁴ Bertrand govori za Luja XIV.: „Bio je čovjek vrtova s prostranim vidicima, terasama, s kojih se diže zdrav uzduh; golemih parkova i velikih krunskih šuma, u kojima se čitave dane lovi i jaši. Volio je cvieće, svagdje ga je dao zasađivati, cvieće oštra mirisa, cvieće, koje opaja mozak i razbludno, skoro puteno, kao čemin i noćnica. Postavljao ga je u sobe svojih ljubavnica i izpred njihov prozora ili do vrata. On je u Francuzkoj stvorio život dvorova, po prilici kakav je i danas, a u isto vrijeme uredio suvremeni život.“⁷⁵ Luj XIV. bio je i veliki pokrovitelj slikarstva te je nastavio dopunjavati zbirku koju je osnovao kralj Francois I., koji je kupio Mona Lisu i druga Leonardova remek-djela. Colbert kao osnivač slikarske akademije, povećao je njenu moć. Tu su se umjetnici učili „službenom stilu“ – prilagođenoj verziji talijanskog baroka. Charles Le Brun bio je genijalan unutrašnji dekorater i sjajan slikar. Godine 1662. kralj ga je proglasio glavnim slikarom.

U Versaillesu su živjele tisuće dvorjana i Luj ih je morao stalno nečim zabavljati. Omiljena razbibriga bilo je kartanje na visoke uloge, pri čemu se nerijetko i varalo. Uvečer su se često gledali novi kazališni komadi, a priređivali su se i vatrometi, koncerti, maskenbali i baletne predstave. Kralj je bio sjajan plesač, pa je znao i sam sudjelovati u versailleskim baletima. Sam nadimak Kralj Sunce dobio je nakon što je odigrao ulogu sunca u predstavi koja

⁷² Janson, Horst Woldemar. *Povijest umjetnosti*. Stanek, Varaždin, 2005., str. 602.

⁷³ *Isto*, str. 604.

⁷⁴ Lučić, N. (1998). „Doba Kralja Sunca: umjetnost u vrijeme Luja XIV.“ *Drvo znanja*, 2 (19), 40.

⁷⁵ Bertrand, Louis. Nav. dj., str. 133.

je trajala čak dvanaest sati.⁷⁶ Za jedne predstave u Louvreu, Luj se upoznao s Moliereom, komediografom, glumcem i redateljem koji je napisao čitav niz komedija, kao što su Mizantrop i Škrtac, gdje govori o licemjerju suvremenog društva. Također poznati dramatičari tog doba su Jean Racine i Pierre Corneille, koji su doživjeli slavu pišući tragedije. „Luj XIV. volio je duh, književnost, književnike, i obćenito ljude znanosti i misli. Mnogo je čitao, osobito romane, čak je i pisao, pokušavajući rimovati slabe stihove. Imao je prirodan smisao za francuzki jezik i za stil.“⁷⁷

Cijeli život na dvoru bio je izuzetno raskošan, što je zahtijevalo i goleme količine novca. Luj dovodi na dvor plemstvo i pretvara ga u „poslušno oruđe svoje politike“.⁷⁸ U Versaillesu je živjelo 10 000 plemića, činovnika i slugu, a čak se 60% poreznih prihoda trošilo na održavanje kraljevog dvora. Luj je zahtijevao da plemstvo živi u Versaillesu, da troši, i to na štetu svoje političke moći i utjecaja. U dvoru je sve ovisilo od kraljeve volje, njegovih hirova i raspoloženja, oko njega su se svi kretali i trebala mu je biti posvećena sva pažnja.⁷⁹ S druge strane, od dvadeset milijuna ukupnog stanovništva, petnaest milijuna činilo je seljaštvo koje je živjelo u bijedi i bilo najviše pogođeno jer je plaćalo različita davanja feudalcu, crkvi i kralju, dok je kralj vodio raskošan život na dvoru.⁸⁰

Lujev apsolutizam ogleda se u tome što je želio kontrolirati sve vidove života u zemlji, morao je znati sve o vojsci, gradnji, kazališnom životu kojeg je njegovao i u kojem je uživao: „U vladanju uživa, o njemu stalno govori, u njemu traži veličinu i slavu. U vrijeme velikih dvorana, on je najveći dvorarin“.⁸¹ Versailles je prestao biti kraljevskom rezidencijom 1789. godine s pojavom Francuske revolucije.⁸²

⁷⁶ Lučić, N. (1998). „Doba Kralja Sunca: umjetnost u vrijeme Luja XIV.“ Drvo znanja, 2 (19), 40.

⁷⁷ Bertrand, Louis. Nav. dj, str. 274.

⁷⁸ Živojinović, Dragoljub R. Nav. dj., str. 269.

⁷⁹ Isto.

⁸⁰ Isto, str. 265.

⁸¹ Isto.

⁸² Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (II.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujxiv-2/> > (pregledano 14.3.2015.)

1.6. Kraj vladavine Kralja Sunca

„Konačno, eto ga u starosti, u tjelesnom i duhovnom klonuću, naučena na nedaće i nesreće, kao na rušenje, koje sporo dovodi koncu. Ipak se kralj dobro drži. Nikada se neće priznati pobijeđenim. (...) Njegova krezuba usta su uvenula, obrazi mu poput mlohavih vreća vise sa svake strane ćosastog podbradka. Čak se čini, da je tada počeo gojazniti, on, koji je dotada bio tako vitak i okretan. (...) Kostobolan, ne može više hodati bez oslona štapa ili štaka. Morao se odreći jahanja, pa ga vuku u malim kolicima poput bogca.“⁸³ Na svojoj samrtnoj postelji izgovorio je: „Možda sam previše volio rat.“

Umro je u sedamdeset sedmoj godini života, nakon sedamdeset dvije godine vladanja, od čega je pedeset četiri vladao osobno: „Umro je sam, napušten od svih, osim od nekoliko sobara, kao u najkritičnijim trenucima svog vladanja. Nakon duge agonije, koja je svršila 1. rujna 1715. u sedam i četvrt u jutro, izdahnuo je bez ikakve tužbe proti toj krutoj napuštenosti.“⁸⁴ Njegovo posljednje počivalište je u bazilici Saint-Denise u Parizu. Koliko je Luj bio omražen u narodu u trenutku svoje smrti, govori činjenica da je narod za vrijeme sprovođa priredio proslavu. To i ne treba čuditi s obzirom da je Luj iza sebe ostavio ekonomski upropaštenu državu, uništenu privredu zbog stalnih ratova i osiromašeno stanovništvo, čime je postavio temelje Francuske revolucije iz 1789. godine.⁸⁵ Ističe se da je kralj rođen s „umom ispod prosjeka“, ali sposobnim za razvoj jer je cijeli život bio okružen inteligentnim ljudima.⁸⁶

Pisac Bertrandt ističe: „Zahvaljujući njemu, naša poviest dobiva dotada nepoznat naglasak i sjaj. Njegovi su predhodnici štediše, vanjštine sitničave i građanske, ili nepodpune veličine. Luj XIV. naučio je Francuze, da troše ozbiljno s osjećajem časti. Svugdje je uveo red, ljepotu, s prizvukom slave.“⁸⁷ S druge strane, dolazi do pogoršanja situacije u državi potkraj njegove vladavine zbog stalnog ratovanja i teške porezne politike. Postoji tekst jednog nepoznatog seoskog župnika župe Saint-Sulpice pod naslovom Zabilješke iz 1715. godine, koji veoma dobro svjedoči o krajnjoj neomiljenosti Luja XIV. u trenutku njegove smrti: „Kažu da je umro zadužen za milijardu i sedamsto milijuna franaka. Njegovi su dugovi toliko veliki da Namjesnik nije mogao ukinuti ni one poreze koje je kralj bio obećao ukinuti tri mjeseca nakon potpisivanja mira, a to su glavarina i kraljevska desetina na prihod od svih dobara. Nije dopušteno izricati uvredljive stihove, pjesme ili govore protiv njega. On je za života bio toliko

⁸³ Bertrand, Louis. Nav. dj., str. 22.

⁸⁴ *Isto*, str. 298.

⁸⁵ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 162.

⁸⁶ Saint-Simon, Louis de Rouvroy. *Dvor Luja XIV. : memoari*. Zora, Zagreb, 1960., str. 511.

⁸⁷ Bertrand, Louis. Nav. dj., str. 284.

moćan da je izigrao sve zakone koji mu nisu odgovarali. Tlačio je prinčeve i plemstvo. Parlamenti više nisu imali nikakvih ovlasti: morali su primati i registrirati sve kraljevske edikte, ma kakvi bili, toliko je kralj bio svemoćan. Svećenstvo je bilo sramotno podjarmljeno i provodilo je volju kralja: kad bi zatražio zajam, bilo mu je odobreno i više nego što je tražio. Svećenici su se strašno zadužili. I ostali staleži jednako su trpjeli. Postojali su samo njegovi pristaše i poreznici koji su mirno i sretno živjeli držeći u svojim rukama sav novac kraljevstva.⁸⁸ Kada je kralj umro, njegov raskošan način života oponašali su mnogi europski dvorovi. Ljudi su se odijevali po francuskoj modi, a vladari gradili dvorce po uzoru na Versailles.

⁸⁸ Carpentier, Jean. Nav. dj., str. 162.

ZAKLJUČAK

Raščlambom cijelog razdoblja vladavine kralja Luja XIV. možemo zaključiti da isto karakteriziraju veliki uspjesi, ali i padovi i promašaji. Francuska je u tom razdoblju predstavljala dominantnu silu, a francuski stil života i jezik primjer ostatku europskog područja. Dvorski apsolutizam Luja XIV. predstavlja centralizaciju vlasti čiji simbol postaje dvorac Versailles u koji privlači mnoge krupne plemiće kako bi oslabio njihov utjecaj u provincijama i tako olakšao proces centralizacije.

Kralj Luj bio je inteligentan čovjek, ali nije vidio propadanje države što je bilo rezultat poticanja politike koja je odgovarala bogatima i privilegiranim. Država je doživjela ekonomski kolaps, ratovanja su rezultirala razorenosti u privredi, a stanovništvo je dovedeno na rub egzistencije. Luj XIV. bio je idol mnogima, čak i ostalim vladarima i krupnom plemstvu, ali je za veliku većinu Francuza bio nedostupan. Dok je predvodio vojsku, narod se borio s poreznicima, te usprkos vanjskom sjaju i blještavilu, stalni ratovi i raskošni način života na dvoru doveli su državu do ruba propasti.

Znakovi postupnog raspada države dolaze do izražaja pred sam kraj vladavine Luja XIV., a svoj će vrhunac loše vođena državna politika doživjeti revolucionarne 1789. godine kada počinje Francuska revolucija.

Razdoblje vladavine Luja XIV. doprinijelo je razvitku prosvjetiteljstva, pokretu koji se pojavio tijekom 18. stoljeća, a temelji se na dostignućima i tečevinama nastalih tijekom vladavine upravo ovog kralja. On je potkovao preduvjete za razvoj tog pravca – uspostavio je centralizaciju, ujedinio i modernizirao državu, što je doprinijelo ubrzanom širenju prosvjetiteljskih ideja iz centra prema svim rubovima države s ciljem transformacije cjelokupnog državnog sustava.

Možemo zaključiti da je Lujeva vladavina doprinijela rekonstrukciji kako Europe tako i ostatka svijeta, te su utkani temelji daljnjim društvenim, ekonomskim, tehničkim, političkim i kulturnim razvijanjima ljudskoga društva.

LITERATURA:

1. Bertoša, Slaven. *Svjetska povijest modernoga doba: (XVI.-XIX. stoljeće): s posebnim osvrtom na Apeninski poluotok*. Profil International, Zagreb, 2004.
2. Bertrand, Louis. *Luj XIV. „Tipografija“* D.D., Zagreb, 1943.
3. Carpentier, Jean. *Povijest Francuske*. Barbat, Zagreb, 2001.
4. Hrvatska enciklopedija <URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=59719>> (pregledano 26.5.2016.)
5. Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (I.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/francuska-lujaxiv-1/>> (pregledano 11.3.2016.)
6. Hrvatski povijesni portal: Klinčić Dražen, Francuska za vladavine Louisa XIV. (II.), 29.01.2008. <URL: <http://povijest.net/v5/novi-vijek/europa-17-19/2008/francuska-lujaxiv-2/>> (pregledano 14.3.2016.)
7. Janson, Horst Woldemar. *Povijest umjetnosti*. Stanek, Varaždin, 2005.
8. Lučić, N. (1998). „Doba Kralja Sunca: umjetnost u vrijeme Luja XIV.“ *Drvo znanja*, 2 (19), 39-42.
9. Saint-Simon, Louis de Rouvroy. *Dvor Luja XIV. : memoari*. Zora, Zagreb, 1960.
10. Živojinović, Dragoljub R. *Uspon Evrope: 1450-1789*. Matica srpska, Novi Sad, 1985.